

Pónusz Mónika*, Katona Brigitta**

VÁM ÉS E-MENEDZSMENT

A tanulmány célja bemutatni a vám gyakorlati vonatkozásait, a 2008. november 14-én 27 tagállamra bővült Európai Vámunió jelentőségét a világkereskedelemben, a nemzetközi ellátási láncokban, valamint az ehhez kapcsolódó elektronikus vámkezelési környezet sajátosságait.

Növekvő igények, globalizálódó kereskedelem

Napjaink világkereskedelmében látszólag kettősség, illetve ellentét fedezhető fel. Egyrészt tapasztalható a vámok leépítése, a megszűnő vámhatárok, a liberalizált kereskedelem; másrészt a terrortámadások veszélye miatt egyre nagyobb szerepe lesz az áruforgalom biztonsági ellenőrzésének, mivel a biztonsági szakemberek szerint a terrortámadások következő célpontja az áruforgalom lesz.

Ennek oka, hogy csak a vámhatóságnak van eszköze a mozgó áruk nyomon követésére, illetve ellenőrzésére. A terrorveszély ellenére a tradicionális ellenőrzőpontok leomlanak a globalizált kereskedelem hatására. Ennek érdekében a kockázatelemzés és az elektronikus adattovábbítás, illetve vámkezelés egyre jobban előtérbe kerül.

Az elmúlt évek New Yorkban, Madridban és Londonban történt terrorcselekményei alapjaiban változtatták meg a világot. A terrorizmus elleni küzdelem és a polgárok védelme mára már több mint fontos feladat a kormányok számára. Stratégiai jelentőséggel bír, hogy az országok, országcsoportok hogyan tudnak megvalósítani védelmi intézkedéseket. Megvizsgálva a szállított mennyiségek tekintetében elérhető adatokat megállapítható, meghatározóan nagy jelentőséggel bír, hogy az áruforgalmat, kereskedelmet milyen hatékony intézkedésekkel lehet megvédeni attól, hogy terrorcselekmények célpontja lehessen. A védelmi rendszer kialakításánál alapvetően figyelemmel kell lenni arra is, hogy ne zavarja meg az áruk mozgatásának jelenleg létező előnyeit és az üzleti élet számára biztosított értékét (Skrám, 2009).

Az ismert események hatására az Amerikai Egyesült Államok védelmi politikájának részeként, szigorú ellenőrzést vezetett be a vámhatárokat átlépő kereskedelem területén. Ma a világ számos országának legnagyobb kikötőiben amerikai vámhatóságok biztosítják az Államok irányában feladott áruk fizikai, adminisztratív ellenőrzését, biztosítva, hogy feladásra sem kerülhet olyan áru, mely potenciálisan veszélyt jelent a célkikötőre. Az ellenőrzések lefolytatása mellett az USA meghatározta legfőbb kereskedelmi partnerei részére azt az elvárást, hogy a kereskedelem biztonságának érdekében rendszerbe foglalt módon kell szabályozni az ellátási lánc biz-

* *főiskolai docens, Általános Vállalkozási Főiskola*

** *adjunktus, PhD hallgató, Általános Vállalkozási Főiskola*

tonságát, a pozitív diszkrimináció eseteit, a kockázatelemzés profiljait. Elkerülhetetlen változásokat jelentett ez az elvárás az Európai Unió tagállamainak is. (Fentősi, 2009.)

Az Európai Unióba irányuló és onnan elszállításra kerülő áruk mennyisége tengeri szállítás esetén 1600 millió tonna, légiszállítás esetén 8 millió tonna árut foglal magában. A világ konténerforgalma a 2005-ös 104 millió konténernyi mennyiségről várhatóan 2010-re 400-460 millió konténerre, 2015-re 51-610 millió konténerre növekszik. Ilyen mértékű határokat átszelő áruforgalom esetén elengedhetetlenül fontos a nemzetközi ellátási lánc vizsgálata, elemzése, az egyes szereplők kockázati besorolása, ezáltal a lánc és a környezet védelme egyaránt. A nemzetközi kereskedelem ellenőrzésében jelenleg is meghatározó szerepe van a vámhatóságoknak. A vám tradicionális szerepe mellé (a vámok és kapcsolódó adók beszedése) egyre inkább új feladatként, kihívásként jelentkezik a társadalom védelme a vámjogszabályok adta lehetőségekkel, megteremtve a legális kereskedelem könnyítését, védve az állampolgárok érdekeit. (Fentősi, 2009.)

Az Európai Unió Bizottsága a globális kereskedelemben a vám által betöltött szerepe alapján javaslatba helyezte a létező Vámkódex módosítását, hozzáigazítását az aktuális kihívásokhoz. Ennek hatására, több éves munka eredményeként, megszületett az Európai Parlament és Tanács 648/2005/EK rendelete, a Vámkódex ún. biztonsági típusú kiegészítése, módosítása. A rendelet alkalmazásához 2006-ban született meg a végrehajtási szabályokat tartalmazó 1875/2006/EGK rendelet, mely az L360-as számú Hivatalos Lapban 2006. december 19-én hirdettek ki. (Fentősi, 2009.)

A biztonsági kiegészítés 4 meghatározó területet érint, ezek:

- Az elektronikus vám eljárás jogszabályi környezetének megteremtése (hatályba lépés: 2006. 12. 26)
- Közösségi szintű kockázatkezelési rendszer (hatályba lépés: 2006. 12. 26).
- Engedélyezett gazdálkodói státusz (hatályba lépés: 2008. 01. 01).
- A belépési és kilépési gyűjtő áru nyilatkozat rendszere (hatályba lépés: 2009. 07. 01).

Európai Unió – Vámunió

1968. július 1-jén az EGK hat tagállamának részvételével megalakult az Európai Vámunió. 2008. november 14-én 27 tagállamra bővült. A vámunióban közös vámtarifa érvényesül.

Évente 1545 millió tonna tengeren és 11,7 millió tonna légi úton szállított, ellenőrzött áru esik a vámellenőrzés hatálya alá.

A vámellenőrzés céljai közé tartozik: a gazdálkodók pénzügyi érdekeinek védelme (a gazdasági válság miatt is kiemelt szerepe van a pénzügyi folyamatok ellenőrzésének); a tisztességtelen és jogellenes kereskedelem visszaszorítása; a jogszerű üzleti tevékenység elősegítése; a társadalom védelme; a kockázati tényezők minimalizálása; erőforrások optimális összetételének biztosítása, valamint a versenykörnyezet feltételeinek elősegítése az elektronikus eszközök biztosítása által.

Az Európai Unió világkereskedelmi szerepe napjainkban

A 2008. 10. 27-i Bizottsági jelentés megállapításai szerint az Európai Unió jelentősége a világkereskedelemben az alábbi területeken mutatkozik meg: részesedése megnövekedett a piac újraelosztási folyamataiban; a világ legnagyobb feldolgozott termék- és szolgáltatás-exportőrévé, valamint a világ legnagyobb befektetőjévé vált.

A vámigazgatás tradicionális szerepe

Mivel a gazdaság motorja az export, a vám elsődleges célja a költségvetés bevételnövelése. A világkereskedelmi szervezetek természetesen az adminisztratív akadályok minimalizálására törekszenek. Ebből is következik, hogy modern vámszabályozási technikára van szükség. (Skrám, 2009.)

A vámigazgatás a következő szerepeket tölti be:

- Vám és jövedéki ellenőrzés révén biztosítja az állami bevételeket.
- Elvégzi a vám- és jövedéki adó kivetését, beszedését, valamint az ezekhez kapcsolódó ellenőrzést.
- Biztosítja a határon lebonyolított áruellenőrzést.

Vámélet, áruforgalom számokban

A vám jelentőségét ma az EU-ban az alábbi adatok is szemléltetik.

Vámkezelési esetszámok és a bevétel:

- 175 000 000 db árunyilatkozat évente
- 480 000 db árunyilatkozat naponta
- 333 db árunyilatkozat percenként
- 5,5 db árunyilatkozat másodpercenként
- 2007-ben a behozatali vámok összege: 15 milliárd EUR, ami az EU költségvetésének 13,2%-át képezi.

Az Európai Unió forgalmát a következő adatok jellemzik: légi úton éves szinten közel 8 millió tonna árut szállítanak, tengeren pedig 1600 millió tonnát, de a konténerforgalomban (2010-ben 400-460 millió tonna) 2015-re további növekedés várható (510-610 millió tonna). Jelenleg a legnagyobb tengeri kikötő Rotterdam és Hamburg. (Tüske, 2009.)

A TARIC (Integrált Közösségi Vámtarifa)

Az Európai Uniót létrehozó szerződés (Vámunió) meghatározza a Közös Vámtarifa meglétét.

Az ehhez kapcsolódó jogi szabályozás főbb elemei a következők voltak:

- 2658/87/EGK Tanácsi Rendelet a tarifális és statisztikai nomenklatúráról és a Közös Vámtarifáról;
- 2913/92/EGK Tanácsi Rendelet a Közösségi Vámkódexről;
- 2454/93/EGK Bizottsági Rendelet a Közösségi Vámkódex végrehajtásáról.

A TARIC a gyakorlati alkalmazás és információszerzés eszköze, de önmagában nem képez jogalapot, a benne megjelenő jogszabályok jelentik a jogforrást.

TARIC-alapelvek

A TARIC-adatokkal kapcsolatos legalapvetőbb feltételek: helyesek és teljesek legyenek, valamint időben kerüljenek eljuttatásra a tagállamok vámigazgatási hatóságaihoz.

A TARIC a Kereskedelmi Vámtarifához hasonlóan önmagában nem, csak a helyes használat útján segíti elő a vámkezelés hatékony elvégzését. A TARIC-kód egyértelműen azonosítja

az alkalmazandó vámtarifaszámot, és egyértelműen meghatározza a betartandó kereskedelem-politikai intézkedéseket.

A TARIC rendszere

A nagyszámú kereskedelem-politikai vonatkozású jogszabályváltozást a lehető leghamarabb el kell juttatni a tagállamokhoz. A folyamatos frissítés nem lehetséges egy központi adatbázis használata nélkül.

A TARIC olyan integrált rendszer, amely biztosítja a gyors és biztonságos adatáramlást, valamint a közzétett jogszabályok egységes és pontos eljuttatását az érintettek részére (a közöségi intézkedések naponta kerülnek frissítésre – kereskedelem-politikai intézkedések megjelenítése), ezáltal lehetővé teszi az egységes végrehajtást valamennyi tagállamban. (Skrám, 2009.)

TARIC Adatbázis

A jelenleg közel 5 gigabyte-os adatbázist a **TAXUD** (Európai Bizottság Adózás-és Vámunió Főigazgatóság) munkatársai kezelik és fejlesztik.

AZ adatbázis mintegy 26 000 TARIC-kódot (alszámot), 4000 jogszabály által meghatározott 500 000 intézkedést tartalmaz.

Elektronikus vámkezelési környezet

Célja az elektronikus adatcsere megvalósítása: a vámhatóságok között, a vámhatóság és ügyféloldal között, más hatósági szervekkel.

Hatására növekszik a versenyképesség, csökkennek a tranzakciós költségek, könnyebbé válnak az export- és importfolyamatok, és csökken a vámkezelésre fordított idő.

Összességében segíti a hatékony kockázatelemzést.

A megvalósulás folyamata Magyarországon a következő:

Export

2007. 08. 21 – 2007. 11.05: kísérleti pilotszakasz;

2007. 11. 25-től: országos alkalmazás;

2007. nov.: 32 000 eljárásból 4.000 elektronikusán;

2008. szept.: összesen: 40 000 eljárás, amelyből 25 000-et elektronikus úton intéztek;

2009. július 1.: egész Európában kötelezően csak e-Vám.

Import

2007. 06. 06 – 2008. 01. 28: kísérleti pilotszakasz;

2008. 01. 28-től országos alkalmazás;

2008. novembertől e-határozat (elektronikus formájú);

2008. február: 10-15%-os elektronikus / papíralapú arány;

2008. szeptember: 23%-os elektronikus / papíralapú arány;

2009: az arány több mint 50%-os.

A modernizált vámkódex

A modernizálásra azért van feltétlenül szükség, mert egyre sürgetőbb igény mutatkozik az elektronikus adatközlésre a papíralapú adatszolgáltatás helyett. Az elektronikus ügyintézés hozzájárul a versenyképesség fenntartásához, növeli a biztonságot a külső határokon, gyors, pontos, és zökkenőmentes árumozgatást tesz lehetővé, jelentősen leegyszerűsíti az ügyfél és hatóság közti kommunikációt. A vámkódex mindehhez egységes jogi keretet biztosít. (Tüske, 2009.)

Engedélyezett gazdálkodói program

Az ún. *engedélyezett gazdálkodók* (Authorised Economic Operator – AEO) alatt bizonyos gazdasági szereplőket értünk, melyek egy olyan speciális státusszal rendelkeznek, amely alapján a vámhatóság őket megbízható partnerének tartja, és ezért a vámügyeinek intézése, illetve vámkezelései során számos kedvezményt kap a vámhatóságtól.

A nemzetközi kereskedelem globalizációja, illetve a közelmúlt terrorcselekményei miatt a Vámigazgatások Világszervezete (VVSZ) elkészített egy *keretrendszert* (*Framework of Standards*), mely a vámszakterületen megteremti a keretfeltételeket a modern és hatékony kockázatkezeléshez, egyben megalkotja az *engedélyezett gazdálkodó* fogalmát. (<http://vam.gov.hu>)

Az Európai Unió, követve ezt a kezdeményezést, az Európai Parlament és a Tanács 648/2005/EK rendeletével, a Közösségi Vámkódex módosításával valósítja meg a fent említett keretrendszer elképzeléseit.

Mivel a rendelkezések célja a teljes ellátási lánc biztonságának garantálása, az EU ennek érdekében előrehaladott tárgyalásokat folytat harmadik országokkal (különösen: Svájc, Japán, Kína, USA, Norvégia).

Tekintettel arra, hogy az EU valamely tagállamának vámhatósága által megadott AEO-státuszt az EU valamennyi tagállama automatikusan elismeri, különösen fontos, hogy az AEO-kkal kapcsolatos közösségi jogszabályokat valamennyi tagállamban egységesen alkalmazzák, ezért egy AEO-iránymutatás (magyar nyelvű fordítás) is kidolgozásra került. (Skrám, 2008.)

A magyarországi bevezetés érdekében létrejött Nemzeti Engedélyezett Gazdálkodói Projekt munkájának eredményeként az AEO-tanúsítvány kiadásával kapcsolatban elkészítésre került az AEO-tájékoztató, melynek 1. számú melléklete az *Önértékelési kérdőív*, míg a 2. számú mellékletét a szállítási lánc különböző szereplőire vonatkozó kritériumok táblázata képezi.

Az Európai Bizottság ezzel egyidejűleg egy ingyenesen letölthető *e-learning programot* is kidolgozott az AEO-ra vonatkozólag a gazdasági szereplők részére, amely magyar nyelven is elérhető. A Bizottság emellett – a tagállamok erre irányuló kérésének megfelelően – elkészített egy Biztonsági Nyilatkozatot, amelynek segítségével a kérelmező eleget tehet a 1875/2006/EK bizottsági rendelet 14k (1) e) pontjában meghatározott követelménynek. (<http://vam.gov.hu>)

Az engedélyezett gazdálkodói program előnyei: optimális logisztikai pozíciót biztosít a résztvevőknek. Fő célja, hogy minél több szereplőt vonjon be az ellátási láncba. (Skrám, 2008.)

Befejezés

A vámszakmai szolgáltatóknak egyre nagyobb szerepük van a modernizált vámkörnyezetben. Komplex feladatkörükbe tartozik a tanácsadás, a stratégiakészítés, a projektervezés és -levezetés, az eseti, időszakos és állandó szakmai támogatás.

Magyarországon a J & J Center Kft. az egyik kiemelkedő vámszakmai szolgáltató, amely az önértékelést és a vámhatósági auditot teljesítve már megkapta az AEO-tanúsítványt.

Az elektronikus vámkezelés pozitív hatásainak köszönhetően csökkennek a vámkezelés költségei, könnyebbé válik a piacra jutás, és a teljes egységesítés hatására átláthatóbb a szabályozás.

Természetesen, mint minden új intézkedésnek, az elektronikus vámkezelésnek is vannak negatív hatásai, pl. a költséges átállás. Ezek a költségek azonban hosszú távon megtérülnek, az említett pozitív hatások következményeként. Minden modernizáció elkerülhetetlen következménye a foglalkoztatottság csökkenése, de a logisztikai szolgáltató vállalatok létszáma növekvő tendenciát mutat, itt a jól felkészült szakemberekre mindig szükség van.

Források

8011/2009. (XII. 10.) VPOP tájékoztató az elektronikus árunyilatkozat benyújtására, feldolgozására vonatkozóan az import vámeljárások tekintetében: www.vam.gov.hu

Fentősi Ádám (2009): <http://www.vamszovetseg.hu/szakmai-tajekoztatas/nemzetkozi-hirek/aoe-engedelyezett-gazdalkodoi-koncepcio-az-eu-ban>

Jelentés az EG kísérletről. 2006. aug. 6. http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/customs/policy_issues/customs_security/AEO_pilot_report_hu.pdf

Skrám Katalin (2008): *A vám új köntösben*. Az MLBKT XVI. éves kongresszusa

Skrám Katalin, Tüske Péter (2009/2010) előadásai az ÁVF-en az *Ellátási lánc* tárgy keretében

VPOP-honlap: esettanulmányok www.vam.gov.hu